

ZNALOSTNÁ EKONOMIKA V PODMIENKACH GLOBALIZÁCIE

Lucia Dobrotková¹

Kľúčové slová: globalizácia, znalostná ekonomika, ľudská spoločnosť, vysoké školstvo, kvalita vzdelávacieho procesu

Abstract:

Education represents an important part of humans life and is the „key“ to reach success in any kind of human activity in which experience and knowledge is needed. Globalisation is phenomenon, that has participated on develepment of knowledge economy and communication, with the aim to connect separated parts of countries. The objective of globalisation in University education is to develop human potential and to cooperate in the area of research and development.

V súčasnosti sa na Slovensku významnou oblasťou záujmu spoločnosti stáva rozvíjanie a zvyšovanie kvality vysokoškolského vzdelávania. Cieľom záujmov je podporovať európsku dimenziu vo vzdelávaní, formovať základy ľudskej mysle v odvetvových, spoločenských a humánných vedách, rozvíjať medziľudské vzťahy, komunikačnú bázu a informačnú výmenu s inými spoločenstvami, kultúrami a krajinami.

Vedomosti sú prostriedkom pre vnímanie spoločenských názorov, teoretických poznatkov a myšlienok, v ktorom teoretické poznatky tvoria konštitutívny prvok ľudských činností.

Kvalita života vychádza z úrovne vzdelanosti a vedy a hlási sa k spolupráci s univerzitami, vysokými školami a vedeckými inštitúciami krajín Európskej únie. Od konca 80-tych rokov prechádza vzdelávanie v týchto krajinách zásadnými zmenami, ktoré súvisia s procesom európskej integrácie, sociálnych a ekonomických potrieb a globalizácie.

V posledných rokoch sme svedkami toho, ako mnohé krajiny vyvíjajú snahu priblížiť sa trendom globálnej znalostnej ekonomiky. Dňa 15. apríla 2008 bola problematika globálneho vzdelávacieho procesu hlavnou témou diskusnej relácie Analýza a trendy, ktorú odvysielala televízia TA3, s podtitulom „Globalizácia a univerzity: ako využiť šancu?“ Skúsme nájsť odpoveď na otázku „Aké postavenie majú slovenské univerzity v rámci strednej Európy a stredo európske univerzity v porovnaní so svetovou elitou. Dokážeme explicitne určiť hlavný trend v univerzitnom vzdelávaní vo vyspelých krajinách, medzi ktoré dnes patrí aj Slovensko?“

Podľa názoru Stephana Vincenta Lancrina, špecialistu pre OECD vzdelávanie a Renáty Králikovej z SGI (Inštitútu pre dobre spravovanú spoločnosť), existuje viacej

¹ Lucia Dobrotková, Ing., Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov, Katedra ekonomiky, Univerzitná 1, 010 26 Žilina, e-mail: lucia.dobrotkova@fpedas.utc.sk

dôležitých trendov. Kľúčová je predovšetkým medzinárodná spolupráca v oblasti vysokoškolského vzdelania, v ktorej Slovenská republika nedosahuje maximálnu aktívnosť. Významným trendom je prechod od kvantity resp. expanzie vyššieho vzdelávania smerom ku kvalite, zameranej na zdokonalenie kvality merateľného vzdelania.

V súčasných podmienkach je prioritnou témou riešenie otázky kvantity verzus kvality vzdelania študentov vysokých škôl, resp. univerzít. V priebehu posledných rokov na Slovensku enormne narastá záujem o vysokoškolské vzdelanie. Kľúčovú úlohu pri formovaní globálnej znalostnej ekonomiky zohráva vytváranie integračných zoskupení krajín jedného ekonomického systému. Tvoria vnútorný homogénny priestor pre rozvoj vzdelávania a umožňujú intenzívnejší transfer, a tým aj relatívne väčšiu efektívnosť aktivít vo vzdelávaní.

Vplyv globalizácie na rozvoj znalostnej ekonomiky

Globalizácia je spontánny proces, sprevádzaný vzájomnou závislosťou rôznych subsystémov v podmienkach svetovej politiky. Miera internacionalizácie v súčasnosti prekračuje kritický prah a formuje sa medzinárodná štruktúra vzťahov, v ktorom sa primárny charakter a význam ekonomických procesov presúva na globálnu úroveň.

Globalizácia intenzívne participovala na rozvoji znalostnej ekonomiky a komunikácie k dosiahnutiu vzájomného prepojenia doteraz oddelených častí jednotlivých krajín. Ako sa prejavuje vplyv globalizácie v univerzitnom vzdelávaní na Slovensku?

Vplyvom globalizácie sa pre vysoké školy otvára možnosť získať medzinárodné skúsenosti, a tým dosiahnuť nárast kvality vzdelávacieho procesu v univerzitnom vzdelávaní. Dôležitým aspektom globalizačného efektu je podpora vzdelávania formou mobilit v rámci Európskeho priestoru, prínos a inovácie v oblasti výskumu, globálny ekonomický rozvoj vyspelých krajín, nárast životnej úrovne, zmiernenie chudoby v rozvojových krajinách a i.

Najmä v krajinách OECD, medzi ktoré patrí aj Slovenská republika, za posledné dve desaťročia nastal zreteľný prístup k znalostnej ekonomike v dôsledku rastúceho znalostného kapitálu a zintenzívnenia toku finančných prostriedkov do vzdelávania. Takýto trend zvyrazňuje potenciálny kompromis medzi cieľmi v oblasti zamestnanosti a rovnoprávnosti v prístupe ku vzdelaniu. Študenti vysokých škôl očakávajú a požadujú popri poskytnutých výhodných študijných podmienkach aj zabezpečenie hodnotného a moderného spôsobu vzdelávania pre svoj odborný a profesionálny rozvoj. Zmeny zamerané na problematiku globalizácie a znalostnej ekonomiky pôsobia ako efektívny spôsob zdokonalenia perspektívy zamestnanosti v dlhodobom meradle.

Ďalšou z hlavných tém relácie bolo, či existuje preukázaná súvislosť medzi otvorenosťou školských systémov a prosperitou jednotlivých krajín OECD? Otvorenosť systému vysokoškolského vzdelávania sa prejavuje tým, že študenti vysokých škôl majú možnosť absolvovať zahraničné študijné pobyty a byť priamymi účastníkmi vzdelávacieho procesu na univerzitách v zahraničí. Podľa Renáty Králikovej z SGI, získajú študenti takouto formou štúdia nové spektrum skúsenosti a sami môžu prispieť k zvyšovaniu kvality štúdia svojimi názormi, radami a cennými pripomienkami. Kvalitné univerzity každej vyspelej krajiny sú nositeľkami intelektuálnej a kultúrnej identity národa. Je v záujme Slovenskej republiky, aby univerzity svojou kvalitou obstáli v globálnej konkurencii a viedli mladých ľudí k dosiahnutiu intelektuálneho rastu v záujme zintenzívnenia morálnych a duchovných hodnôt globálneho spoločenstva. Kvalitné univerzity sa môžu stať atraktívne aj pre zahraničných študentov (v riadnej i dištančnej forme). Je podstatné prispieť k zmierneniu súčasného trendu odchodu absolventov vysokých škôl za zamestnaním do zahraničia.

Predmetom diskusie bola aj kľúčová otázka: „Sú porovnateľné dôsledky toho, ak je určitá krajina atraktívna a zaujíma pre zahraničné univerzity, aby v nej vysoké školy zakladali pobočky? Dôsledok v kvalite vzdelávacieho systému sa prejaví v náraste kvalifikovanej pracovnej sily, pričom si krajina zvyšuje produktivitu a ekonomický rast, nastáva väčšia frekvencia inovácií a krajina sa stáva atraktívnejšou pre zahraničie. Na Slovensku sme zaznamenali určité pokusy o zakladanie zahraničných škôl, ktorých realizáciou sa dosiahlo založenie súkromnej zahraničnej vysokej školy City University - pôvodne americkej vysokej školy, ktorá patrí do súkromného sektora. Je dôležité, aby Slovenská republika zaviedla regulačný rámec, ktorý bude zaručovať dostatočnú kvalitu vzdelávania.

Globálne rozvojové vzdelávanie

Vývoj humánneho vzdelávacieho procesu smeroval v rámci globalizácie k vytvoreniu globálneho rozvojového vzdelávania ako základného „elementu“ znalostnej spoločnosti. Formu rozvojového vzdelávania uviedli do života mimovládne organizácie, venujúce sa rozvojovej pomoci, už v osemdesiatych rokoch 20. storočia. „Humanizovaný resp. humánný vzdelávací proces sa realizuje formou dialógu, pričom sa zachováva odbornosť i kvalita obsahu, a zároveň sa kladie akcent na toleranciu a individuálny prístup.“⁷

Globálne vzdelávanie, využívajúc inovatívne, interaktívne a moderné nástroje vzdelávania je zamerané na rozvoj a podporovanie kreatívneho myslenia rôznych cieľových skupín a „vo svojej metodike je zamerané na podporu aktívneho učenia a reflexie, kladie dôraz na rôznosť a rešpekt k druhým a prispieva k ujasneniu vlastných priorít študentov v globálnom kontexte.“¹⁰

V anglosaskej literatúre sa často stretáme s používaním pojmov – globálne vzdelávanie (global education) a rozvojové vzdelávanie (development education), ktoré navzájom predstavujú synonymá. Globálne vzdelávanie je možné interpretovať ako „vzdelávanie k posilneniu zodpovednosti za prírodné, hospodárske, sociálne, kultúrne prostredie sveta v lokálnom i globálnom meradle, pričom dôraz je kladený na pochopenie previazanosti sveta a potrebu systémovosti pri riešení globálnych problémov.“¹⁰ Hlavné smerovanie globálneho vzdelávania zvyčajne pokrýva oblasti, ktoré sa venujú rôznym formám existencie a vzorom správania na celom svete. Je potrebnou a kľúčovou zložkou vzdelávania. Zaoberá sa postavením jednotlivca nielen v jeho komunite, ale v rámci sveta.

Globálne vzdelávanie umožňuje mladej generácii spoznanie a uvedomenie si následkov vlastných činov a individuálnu zodpovednosť za ne. Rozvojové vzdelávanie sa zameriava na dosiahnutie komplexných vedomostí o rozvojovej problematike a vzájomnej závislosti medzi lokálnymi a globálnymi problémami. Intenzívne zdôrazňuje "práva ďalších generácií" - akými sú trvalo udržateľný rozvoj, právo na zdravé životné prostredie a mier. Jeho prioritami sú oblasti týkajúce sa interakcie rôznych spoločností a podpora interkultúrneho porozumenia a sociálnych zmien, ktoré by viedli k rovnosti, spravodlivosti a solidarite a i.

Veda a výskum

Lisabonská stratégia, ktorá bola prijatá na stretnutí najvyšších predstaviteľov členských štátov Európskej únie v marci 2000, si určila za cieľ urobiť z Európskej únie do roku 2010 "najdynamickejšiu a najkonkurencieschopnejšiu poznatkovo orientovanú

ekonomiku sveta", schopnú (environmentálne) trvalo udržateľného rastu a vytvárania väčšieho počtu a lepších pracovných príležitostí a s väčšou sociálnou kohéziou. Jedným z kľúčových elementov Lisabonskej stratégie sa stala idea vytvorenia Európskej oblasti výskumu pre podporu vedeckého vzdelávania a kultúry v Európe.

V júni 2008 Európska komisia v pravidelnej správe hodnotiacej stav verejných financií v krajinách Európskej únie poukázala na vysokú nezamestnanosť mladých ľudí, nedostatky v školstve a nízke investície do vedy a výskumu na Slovensku. Okrem výdavkov na školstvo sú podľa Európskej komisie kľúčové aj investície do výskumu a vývoja. Výdavky do tejto oblasti dosahovali v období 2001-2006 v priemere 0,5 % HDP, pričom priemer EÚ predstavoval 1,4 % HDP. Vláda si síce stanovila cieľ, že zvýši tento podiel na 0,8 % do roku 2010, ale zatiaľ nenaplánovala žiadne navýšenie výdavkov pre tento sektor. Aby sa dosiahol vytýčený cieľ, Slovensko musí zabezpečiť dostatočné a efektívne využité prostriedky pre vzdelávací systém a pre oblasť výskumu, vývoja a inovácií. Nezanedbateľné je prepojenie vysokých škôl s praxou v zmysle spolupráce s výskumom. Veda prispievajúca k ekonomickému rozvoju, sa stáva zdrojom pre vytváranie konkurenčného prostredia ako základného stimulu zvyšovania kvality vzdelanosti.

Konjunktúre globalizačných procesov vo vzdelávaní a výskume prispela aplikácia informačných a komunikačných technológií do života vysokých škôl. Súčasný IKT ponúkajú možnosti pre rozvoj znalostnej ekonomiky a získanie aktuálnej informačnej základne, preto je potrebné vnímať elektronické vzdelávanie ako príležitosť pre vysoké školy stať sa plnohodnotnou súčasťou procesu tvorby znalostnej spoločnosti.

Nevyhnutné je podporovať inovatívne myslenie študentov, mladých vedcov a pedagógov v rámci výskumu a aplikovať výsledky vedeckého skúmania v praxi. Ak vychádzame z predpokladu, že človek je primárnym nositeľom znalostného kapitálu, potom práve ľudia sú pri realizácii projektu implementácie a využívania systému manažmentu znalostí tie najdôležitejšie prvky.

Prostredníctvom humanitárneho (globálneho) vzdelávania sa ľudstvu otvára priestor pre spoznávanie kultúry rôznych krajín, získavanie nového pohľadu na svet a rozvíjanie osobných skúseností. Kvalitné a podľa možnosti čo najvyššie vzdelanie je rozhodujúcou podmienkou sociálneho konsenzu – odstraňovania sociálnych nerovností, neporozumenia medzi ľuďmi a zdrojom budúceho rozvoja, prosperity a konkurencieschopnosti krajín. Je potrebné zabezpečiť kroky pre zvyšovanie úrovne slovenského vysokého školstva, aby bolo konkurencieschopné s vyspelými krajinami Európskej únie v rámci kvality a foriem vzdelávania.

*Príspevok je čiastkovým výstupom z výskumnej úlohy VEGA: č. 1/0471/08/16
Marketingová komunikácia podniku služieb – integrovaný model podnikovej komunikácie
a komunikácie so zákazníkom.*

Literatúra:

- [1] Globalizácia a univerzity: ako využiť šancu? Dostupné na internete: <http://www.governance.sk/index.php?id=661>
- [2] Lisbon European Council 23 and 24 March 2000, Presidency Conclusions, European Parliament, Brussels 2000
- [3] Achieving the Lisbon goal: the contribution of VET : Final report of the European Commission 1-11-04 [online]. 2004. [cit. 2005-08-18]. Dostupné na internete: <http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/studies/maastrichtex_e_en.pdf>.
- [4] Koncepcia rozvoja výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike na najbližších 15 – 20 rokov (projekt „MILÉNIUM“) Dostupné na internete: <http://www.modernaskola.sk/directories/file-upload/unoviny/Reforma-skolstva>
- [5] FELDBABELOVÁ, I.: Financial market globalization and monetary policy, In: Zborník príspevkov zo VI. Medzinárodnej vedeckej konferencie Management, economics and business development in the new European conditions, Akademické nakladateľství – CERM, Brno, 2008, ISBN 978-80-7204-582-2
- [6] DOBROTKOVÁ, L.: Uplatnenie marketingovej komunikácie a využitie technológie v súčasných podmienkach vzdelávania na univerzitách, In: Zborník príspevkov eLearn 2008, Žilinská univerzita v Žiline, EDIS – vydavateľstvo ŽU, 2008, ISBN 978-80-8070-839-9
- [7] PÁLKOVÁ, J.: DOCENDO DISCIMUS, In: Zborník príspevkov eLearn 2008, Žilinská univerzita v Žiline, EDIS – vydavateľstvo ŽU, 2008, ISBN 978-80-8070-839-9
- [8] http://www.euractiv.sk/lisabonska-strategia/zoznam_liniek/investicie-do-vyskumu
- [9] <http://www.euractiv.sk/cl/45/2350/Globalizacia-integracia-a-slovensky-narodny-zaujem>
- [10] <http://global-info.szm.sk>
- [11] M. Putala: Do výskumu a vývoja treba investovať podstatne viac, Dostupné na internete: <https://www.vedatechnika.sk/SK/enoviny/RozhovoryReportaze/Stranky/MPutalaDoVyskumuaVyvojaTrebaInvestovatPodstatneViac.aspx>